

9. Pro zatverdzhennia protokolu «Nadannia medychnoi dopomohy dlia likuvannia koronavirusnoi khvoroby (COVID-19). (2020). Nakaz MOZ Ukrainy vid 02.04.2020 N 762. [On approval of the protocol "Provision of medical care for the treatment of coronavirus disease (COVID-19)]. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-2042020--762-pro-zatverdzhennja-protokolu-nadannja-medichnoi-dopomogi-dlja-likuvannja-koronavirusnoi-hvorobi-covid-19> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia prymirnoho tabelia materialno-tekhnichnoho osnashchennia zakladiv okhorony zdorovia ta fizychnykh osib-pidpriemtsiv, yaki nadauiut pervynnu medychnu dopomohu. (2018). [On approval of the approximate report card of material and technical equipment of health care institutions and individual entrepreneurs providing primary health care]. Nakaz MOZ Ukrainy vid 26.01.2018 № 148. Retrieved from: <http://khocz.com.ua/pro-zatverdzhennja-primirnogo-tabelja-materialno-tehnichnogo-osnashchennja-zakladiv-okhoroni-zdorov-ja/> [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia poriadku napravlennia patsientiv do zakladiv okhorony zdorovia ta fizychnykh osib-pidpriemtsiv, yaki v ustanovlenomu zakonom poriadku oderzhaly litsenziiu na provadzhennia hospodarskoi diialnosti z medychnoi praktyky ta nadauiut medychnu dopomohu vidpovidnoho vydu. (2020). [On approval of the procedure for referring patients to health care institutions and natural persons-entrepreneurs who in the manner prescribed by law received a license to conduct business in medical practice and provide medical care of the appropriate type]. Nakaz MOZ Ukrainy vid 28.02.2020 №586. Retrieved from: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-28022020--586-pro-zatverdzhennja-porjadku-napravlennja-pacientiv-do-zakladiv-okhoroni-zdorovja-ta-fizichnih-osib---pidpriemciv-jaki-v-ustanovlenomu-zakonom-porjadku-oderzhali-licenziju> [in Ukrainian].

12. Medychna reforma. [Medical reform]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-okhoroni-zdorovya> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2021

УДК 342.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-10-60-65

Корнійченко Анастасія Олександрівна,
*аспірант, асистент кафедри державно-правових
дисциплін та адміністративного права
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: anastasiakorniichenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7826-4386>*

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАПОБІГАННЯ БУЛІНГУ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА

У статті визначено та проаналізовано принципи адміністративно-правового механізму запобігання булінгу, здійснити їх розподіл. Досліджено загальні принципи права, а також принципи адміністративного права. Вказано, що принципи в системі адміністративно-правового механізму запобігання булінгу посідають визначальне місце серед інших елементів нормативно-правового блоку. Запропоновано принципи адміністративно-правового механізму запобігання булінгу поділяти на дві групи: органічні та організаційно-функціональні.

Наголошено, що органічні принципи становлять фундаментальну основу й визначають саму природу булінгу та відповідних прав учасників освітнього процесу, які порушуються при його здійсненні. Вказано, що без означених принципів, в цілому, не можна вести мову про необхідність забезпечення прав і свобод учасників освітнього процесу загалом та дітей, як основну категорію цих учасників, зокрема. Зазначено, що до органічних принципів адміністративно-правового механізму запобігання булінгу необхідно відносити: принципи рівності, недискримінації, толерантної поведінки, забезпечення найкращих інтересів дитини, нульової терпимості до проявів булінгу.

Визначено, що організаційно-функціональні принципи впливають із мети, призначення та діяльності суб'єктів публічного адміністрування й безпосередньо впливають на реалізацію адміністративно-правового механізму запобігання булінгу. До них належать: принцип пріоритету забезпечення, дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина (учасників освітнього процесу), принцип верховенства права, законності, компетентності, співробітництва та взаємодії, превенції, відповідальності, належного управління, гуманізму та справедливості.

Ключові слова: принципи, адміністративно-правовий механізм, булінг, запобігання булінгу, права дитини, публічне адміністрування.

Korniychenko A. PRINCIPLES OF THE ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM OF BULLYING PREVENTION IN UKRAINE: CONCEPT AND SYSTEM

The article defines and analyzes the principles of the administrative and legal mechanism to prevent bullying, to distribute them. The general principles of law, as well as the principles of administrative law are studied. It is indicated that the principles in the system of the administrative and legal mechanism of bullying prevention occupy a decisive place among other elements of the normative-legal block. It is proposed to divide the principles of the administrative-legal mechanism of bullying prevention into two groups: organic and organizational and functional.

It is emphasized that organic principles are the fundamental basis and determine the very nature of bullying and the corresponding rights of participants in the educational process, which are violated in its implementation. It is stated that without these principles, in general, it is impossible to talk about the need to ensure the rights and freedoms of participants in the educational process in general and children, as the main category of these participants in particular. It is noted that the organic principles of the administrative and legal mechanism of bullying prevention should include: the principles of equality, non-discrimination, tolerant behavior, ensuring the best interests of the child, zero tolerance for bullying.

It is determined that the organizational and functional principles follow from the purpose, purpose and activities of public administration entities and directly affect the implementation of the administrative and legal mechanism to prevent bullying. These include: the principle of priority of ensuring, observing and protecting human and civil rights and freedoms (participants in the educational process), the principle of rule of law, legality, competence, cooperation and interaction, prevention, responsibility, good governance, humanism and justice.

Keywords: principles, administrative and legal mechanism, bullying, bullying prevention, children's rights, public administration.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день одним із невід'ємних елементів адміністративно-правового механізму запобігання булінгу виступають принципи, якими мають керуватися суб'єкти публічного адміністрування при реалізації своїх антибулінгових повноважень. За такої умови необхідно вказати на той факт, що розгляд та аналіз принципів є важливим аспектом дослідження будь-якого адміністративно-правового механізму, адже він реалізується на основі загальних принципів державної політики, в залежності від сфери, на яку він поширюється.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематикою адміністративно-правового механізму загалом, а також його принципів зокрема займалися такі вчені як С. Алексєєв, О. Бандурка, О. Безпалова, В. Галунько, Н. Дідик, Л. Князька, Л. Коваль, С. Ківалов, В. Колпаков, А. Машков, О. Остапенко, С. Стеценко, О. Скакун, Х. Ярмакі та ін. Однак, сучасна наукова площина характеризується відсутню наукових напрацювань відносно принципів адміністративно-правового механізму запобігання булінгу в Україні, що обумовлює доцільність та своєчасність проведеного дослідження.

Мета статті – визначити та проаналізувати принципи адміністративно-правового механізму запобігання булінгу, здійснити їх розподіл.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «принцип» походить від лат. «principium» та визначається як «начало», «основа». Вони виступають фундаментом, загальним базисом та основою формування права загалом або у певній сфері зокрема.

Принципи як основні ідеї володіють рисами універсальності, мають вищу силу під час застосування, втілюють у собі основні істотні положення явища дійсності, якого стосуються. Вони є результатом узагальнення людьми об'єктивно чинних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їх діяльності. Принципи характеризуються двома ознаками: а) належністю до пізнаних наукою і практикою позитивних закономірностей; б) зафіксованістю у суспільній свідомості (відповідних поняттях) [1, с. 108].

Принципи, будучи основоположними ідеями та фундаментальними засадами норм права, знаходять своє зовнішнє вираження у них. Фактично норми права мають створюватись із урахуванням принципів та одночасно закріплювати їх. За таких обставин принципи як філософські ідеї зафіксовані у свідомості людей, стають принципами права, що безпосередньо закріплені у відповідних положеннях нормативно-правових актів.

Принципи права – це основоположні загальноприйняті норми, що виражають властивості права і володіють вищою імперативною юридичною силою, тобто виступають як незаперечні вимоги, що пред'являються до учасників суспільних відносин у цілях встановлення соціального компромісу. Кожен з принципів не може існувати окремо від принципів системи, а тільки у взаємодії з ними, зміст окремих принципів розкривається з урахуванням змісту інших принципів [2, с. 94]. Як влучно зазначає А. Машков, від правильної побудови системи принципів права, створення та наявності адекватних механізмів їх реалізації безпосередньо залежить відповідність правової системи потребам відповідного суспільства, ефективність правового регулювання [3, с. 302]. Дійсно, розглядаючи принципи адміністративно-правового механізму запобігання булінгу необхідно виважено здійснювати їх аналіз, адже вони, будучи складовою системи вказаного механізму, являються автентичною системою, кожен з елементів якої можна досліджувати як окремо, так і в сукупній взаємозалежності.

Здійснивши аналіз чинної нормативно-правової бази, а також наявних наукових напрацювань з досліджуваної тематики, можна стверджувати, що на сьогоднішній день ні законодавець, ні науковці жодним чином не підіймали питання визначення принципів як запобігання булінгу загалом, так і адміністративно-правового механізму його запобігання зокрема. У зв'язку із зазначеним, виникає

необхідність виокремлення означених принципів. Враховуючи відсутність профільних наукових розробок, звернемося до загальної теорії адміністративного права.

У теорії адміністративного права превалює думка, що принципи поділяються на загальні (або ж загально-правові) та спеціальні. Так, загально-правові принципи закріплені, передусім, у Конституції України, конкретизуються у законодавчих та інших нормативно-правових актах та мають свій прояв як в адміністративно-правових відносинах, так і у відносинах, що регулюються іншими галузями права. Спеціальні, які ще називають галузевими (в контексті даного дослідження – це адміністративно-правові), принципи проявляються та деталізуються у конкретній галузі права, а саме – адміністративному праві [4, с. 117].

До загальних принципів адміністративного права відносять: принцип законності; принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина; принцип рівності громадян перед законом; принцип демократизму; принцип взаємної відповідальності: держави і людини; суб'єктів публічної адміністрації і об'єктів публічного управління; принцип гуманізму і справедливості у взаємовідносинах між державою і людиною [5, с. 82].

Говорячи про спеціальні принципи адміністративного права, науковці наголошують, що вони взаємопов'язані з принципами виконавчої діяльності публічної адміністрації. Принципи виконавчої діяльності – це потенційна основа формування галузевих принципів адміністративного права. Своєю чергою, до даної групи належать такі принципи: 1) служіння публічної адміністрації суспільству й людині; 2) обмеженість втручання публічної адміністрації у громадянське й особисте життя людини; 3) повноту прав і свобод громадян в адміністративно-правовій сфері; 4) зв'язаність публічної адміністрації законом і підконтрольність їй суду; 5) принципи гласності, відповідальності, самостійності діяльності публічної адміністрації [6, с. 54]. Отже, у наукових колах спеціальні принципи розглядають як фундаментальні засади, на основі яких провадиться діяльність органів виконавчої влади. На нашу думку, означене розуміння є неповним, адже фактично звужує сферу дії публічного адміністрування до виконавчо-розпорядчої діяльності.

Науковою спільнотою протягом тривалого часу ведуться розмови з приводу оновлення підходів до провадження публічного адміністрування, що, як наслідок, обумовлює зміни і принципів адміністративного права. Так, вітчизняна адміністративно-правова доктрина потребує комплексного перегляду усталених поглядів щодо визначення принципів адміністративного права, оскільки їх переважна більшість сформувалася в радянський період та потребує якісного оновлення основоположних категорій, у тому числі з урахуванням європейських принципів адміністративного права [2, с. 99].

З огляду на зазначене, виникає необхідність врахування сучасних принципів європейського адміністративного права у національній системі принципів. У свою чергу, до таких принципів належать: принцип законності; принцип скасовності (можливості відкликання) незаконного адміністративного акта; принцип недискримінації; принцип юридичної визначеності; право на захист; принцип поваги до фундаментальних прав людини та громадянина; принцип належного управління; принцип прозорості; принцип застосування [7, с. 24-25].

Таким чином, можна простежити тенденції поєднання загальних та спеціальних принципів сучасного адміністративного права. Дійсно, наукові розробки останніх років відходять від класифікації принципів на загальні та спеціальні, виділяючи єдину групу принципів належного врядування в країнах-учасниках Європейського Союзу. Зі свого боку, Україна, у рамках євроінтеграційних процесів та адаптації національного законодавства до норм Європейського Союзу, активно впроваджує їх у повсякденність.

За таких обставин доцільно визначити принципи адміністративно-правового механізму запобігання булінгу та розглянути їх зміст.

1. Принцип пріоритету забезпечення, дотримання та захисту прав і свобод людини та громадянина (у межах дослідження – учасників освітнього процесу). Нормативно-правову регламентацію означений принцип отримав у нормах Конституції України, яка визначає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [8]. Держава, в особі уповноважених суб'єктів, має здійснювати низку заходів з метою забезпечення, дотримання та захисту прав і свобод людини й громадянина. До таких заходів можна віднести створення дієвих державних та правових механізмів (наприклад, державного примусу) і провадження відповідної діяльності.

Щодо освітньої сфери, то необхідно наголосити на тому, що згідно зі ст. 53 Конституції України кожен має право на освіту [8]. Держава має створювати та забезпечувати реальні умови для належної реалізації учасниками освітнього процесу своїх прав і свобод в освітньому середовищі. Мається на увазі не лише якість освіти та її доступність, а також й безпечність освітнього середовища, відсутність у ньому різних проявів дискримінації, насилля та нерівності, що можуть проявлятися як булінг.

2. Принцип верховенства права. Він також належить до конституційно-регламентованих принципів та становить фундамент для всіх інших принципів права. Так, ст. 8 Основного Закону регламентує, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права [8], який передбачає верховенство Конституції України над іншими правовими актами національного законодавства, адже вона має найвищу юридичну силу й усі законодавчі акти мають прийматися на її основі та не суперечити їй.

3. Принцип законності у юридичній літературі вважається похідним від принципу верховенства права та означає виключність законодавства. Будь-яка діяльність має бути правомірною, тобто такою, що не суперечить нормам права. Ведучи мову про адміністративно-правовий механізм запобігання булінгу, принцип законності передбачає легітимну регламентацію заходів, спрямованих на запобігання цьому соціально негативному явищу. Кожен із уповноважених державою суб'єктів має здійснювати свою діяльність у межах, чітко визначених законодавством. Однак принцип законності реалізується в двосторонньому зв'язку, а тому передбачає необхідність дотримання та не порушення учасниками освітнього процесу норм чинного законодавства. У свою чергу, у разі вчинення особою протиправного діяння, у державі передбачено наявність механізмів державного примусу, одним із проявів якого виступає діяльність уповноважених суб'єктів щодо притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. Як було наголошено вище, вчинення проступку булінгу, згідно зі ст. 173-4 КУпАП визначає притягнення винної особи до адміністративної відповідальності.

4. Принцип компетентності. Означений принцип передбачає, що органи публічної влади мають здійснювати діяльність лише у межах своєї компетенції. Необхідно підкреслити, що категорія компетентності включає функції та повноваження суб'єкта публічної влади. У цьому разі функціями виступають основні напрями діяльності означеного суб'єкта, а повноваженнями – наявність закріплених прав та обов'язків. Зокрема, ст. 19 Конституції України визначено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [8].

Розглядаючи принцип компетентності у рамках адміністративно-правового механізму запобігання булінгу, можна також навести приклад міжнародного документа, яким цей принцип закріплено. Так, ст. 19 Конвенції ООН про права дитини від 20.11.1989 р. наголошено на тому, що держави-учасниці (тобто й Україна) вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалої і брутальної поведінки та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання [9].

5. Принцип співробітництва та взаємодії передбачає узгоджену діяльність суб'єктів, які належать до системи адміністративно-правового механізму запобігання булінгу та уповноважені здійснювати антибулінгові заходи. Вважаємо, що лише злагоджена, цілісна та систематична діяльність здатна ефективно впливати на викорінення булінгу з сучасного освітнього середовища. Водночас необхідно звернути увагу на взаємодію органів Національної поліції, які уповноважені складати протоколи про адміністративні правопорушення за вчинення проступку (булінгу) та органів судової влади, які здійснюють безпосередній розгляд справ та приймають рішення по ним.

Співробітництво та взаємодія у даному випадку передбачає не лише відносини між суб'єктами публічної влади, а й їх ефективну взаємодію із громадськими об'єднаннями, неурядовими організаціями, засобами масової інформації та іншими суб'єктами, які здатні тим або іншим чином впливати на зменшення кількості випадків булінгу.

6. Принцип превенції. Зміст даного принципу полягає у тому, що головною метою діяльності суб'єктів публічного адміністрування має стати превентивна, аніж протидіюча, діяльність щодо булінгу. Превентивна діяльність має включати низку профілактичних і запобіжних заходів, які спрямовані на недопущення виникнення булінгу загалом. При цьому, аналіз чинної нормативно-правової бази, що регулює відповідні повноваження суб'єктів, показав, що вона, в переважній більшості, спрямована саме на протидію булінгу. Тобто, законодавець спрямовує діяльність компетентних суб'єктів з приводу діяння, яке вже фактично відбулось.

7. Принцип відповідальності. Уповноважені суб'єкти публічної влади, у тому числі й суб'єкти публічної адміністрації, несуть ретроспективну юридичну відповідальність у разі порушення ними норм чинного законодавства, відповідно до якого мають провадити свою діяльність. Громадськість наголошує також на доцільності виокремлення й морально-етичної відповідальності суб'єктів публічної влади за свою діяльність. З огляду на тематику дослідження, вважаємо за доцільне підтримати означену позицію щодо віднесення до принципу відповідальності також і морально-етичного аспекта.

8. Принцип належного управління. Цей принцип поєднує вимоги щодо використання найкращого досвіду управління та складається з низки окремих принципів, визначальну роль серед яких відіграють принцип участі, підзвітності, прозорості, ефективності і злагодженості.

9. Принцип рівності. Вказаний принцип є ширшим за своїм змістом, аніж загальний принцип адміністративного права щодо рівності громадян перед законом, адже, окрім зазначеного, включає в себе також і принцип рівності прав і свобод людини. Тобто, виокремлений нами принцип є так званим «синтезом» двох окремих принципів, а тому характеризується дуальністю конституційного регулювання. Так, він знаходить своє зовнішнє вираження одразу в двох статтях Основного Закону (ст.ст. 21, 24). Принцип рівності в системі адміністративно-правового механізму запобігання та протидії булінгу означає, що кожна особа, яка є учасником освітнього процесу, може звернутися до відповідних органів за допомогою та захистом у разі вчинення щодо неї булінгу незалежно від віку, статі та інших дискримінаційних характеристик. Головною умовою у даному випадку є те, що такою особою має бути виключно учасник

освітнього процесу, адже в іншому випадку вчинене проти такої особи діяння не може бути кваліфіковано як булінг.

10. Принцип недискримінації. Він знаходить своє закріплення в Конституції України, яка визначає, що не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [8]. Цей принцип доповнює та розширює принцип рівності. Принцип недискримінації відносно дітей поширюється не лише на їх особисті індивідуальні якості (характеристики), а також і особисті якості їх батьків або осіб, які їх замінюють.

11. Принцип толерантної поведінки є похідним від принципу недискримінації та прямо закріплений у Декларації принципів толерантності ЮНЕСКО від 16.11.1995 р. Згідно зі ст. 1 вказаної Декларації толерантність розкривається крізь категорію терпимості, яка означає повагу, прийняття і правильне розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, наших форм самовираження і способів проявів людської індивідуальності. Терпимість – це обов'язок сприяти утвердженню прав людини, плюралізму, демократії, верховенства права. Це означає визнання того, що люди за своєю природою розрізняються за зовнішнім виглядом, становищем, мовою, поведінкою та цінностям і мають право жити в мирі та зберігати свою індивідуальність. Вважаємо, що одним із напрямів адміністративно-правового механізму запобігання булінгу має стати відповідна правороз'яснювальна діяльність з метою формування в учасників освітнього середовища (в першу чергу, дітей) толерантних відносин, які базуються на принципах рівності та недискримінації.

12. Принцип гуманізму та справедливості передбачає визнання цінності людини, її життя, гідності та честі (людяність), а також правильне, об'єктивне й неупереджене ставлення до неї (справедливість). В адміністративно-правовому механізмі запобігання булінгу означений принцип проявляється в обов'язку з боку представників органів публічної влади ввічливого та шанобливого ставлення до осіб, які звернулися до них за допомогою з питань вчинення проти них булінгу (тобто, жертви), а також щодо інших суб'єктів, які тим або іншим чином причетні до даного діяння (булери, спостерігачі, батьки, особи, що їх замінюють, керівник закладу освіти тощо).

13. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини. Означений принцип передбачений Законом України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III, а також визнаний на міжнародному рівні як фундаментальний принцип захисту прав дітей. Зміст цього принципу зводиться до обов'язку держави гарантувати й забезпечувати, у максимально можливій мірі, права дитини на життя, фізичний, розумовий, емоційний і соціальний розвиток, благополуччя, здоров'я та безпеку, а також захист гідності, честі й індивідуальності дитини. З огляду на міжнародний досвід, цей принцип передбачає, щоб під час здійснення будь-якої діяльності суб'єктів публічної влади, у тому числі й при адміністративних і судових процедурах, має враховуватися думка і побажання дитини, зважаючи на її вік та ступінь зрілості [10; 11].

14. Принцип нульової терпимості до проявів булінгу означає формування такого суспільного середовища, яке виключатиме факти вчинення булінгу. Усталення у свідомості людей розуміння булінгу як соціально негативного явища, яке характеризується не лише караністю (як показує практика, від законодавчого закріплення адміністративної відповідальності за вчинення булінгу кількість фактично скоєного булінгу не зменшилася), а й девіантного відхилення від загальних норм, яке шкодить фізичному та психічному здоров'ю не лише жертв, а й здоров'ю (зокрема, психічному) інших його учасників (булерів та спостерігачів).

Висновки. Таким чином, принципи в системі адміністративно-правового механізму запобігання булінгу посідають визначальне місце серед інших елементів нормативно-правового блоку. Вважаємо за доцільне визначені вище принципи, із урахуванням логічного підходу до викладу матеріалу та з метою його структуризації, поділити на дві групи: органічні та організаційно-функціональні.

Так, органічні принципи становлять фундаментальну основу й визначають саму природу булінгу та відповідних прав учасників освітнього процесу, які порушуються при його здійсненні. Без означених принципів, в цілому, не можна вести мову про необхідність забезпечення прав і свобод учасників освітнього процесу загалом та дітей, як основну категорію цих учасників, зокрема. Органічними принципами адміністративно-правового механізму запобігання булінгу є: принципи рівності, недискримінації, толерантної поведінки, забезпечення найкращих інтересів дитини, нульової терпимості до проявів булінгу.

Організаційно-функціональні принципи впливають із мети, призначення та діяльності суб'єктів публічного адміністрування й безпосередньо впливають на реалізацію адміністративно-правового механізму запобігання булінгу. До них належать: принцип пріоритету забезпечення, дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина (учасників освітнього процесу), принцип верховенства права, законності, компетентності, співробітництва та взаємодії, превенції, відповідальності, належного управління, гуманізму та справедливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Державне управління : підручник : у 2 т.; ред. кол. : Ю. Ковбасюк, К. Ващенко, Ю. Сурмін. К.; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
2. Дідик Н. Щодо питання класифікації принципів адміністративного права України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 3. С. 92-101.

3. Машков А. Теорія держави і права : підручник. Київ : Дакор, 2015. 492 с.
4. Максименцева Н. Співвідношення принципів адміністративного права та принципів державного управління. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 115-118.
5. Авер'янов В. Вибрані наукові праці; за заг. ред.: Ю. Шемшученка, О. Андрійко. К.: Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2011. 448 с.
6. Адміністративне право України. Повний курс: підручник; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання третє. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
7. Адміністративне право зарубіжних країн: курс лекцій; за ред. О. Кузьменко. К.: Юрінком Інтер, 2014. 528 с.
8. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Конвенція про права дитини: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
10. Child Protection Model Law – Best Practices: Protection of Children from Neglect, Abuse, Maltreatment and Exploitation. International Centre for Missing and Exploited Children (ICMEC). 2013. URL: <https://www.icmec.org/child-protection-model-law>
11. Recommendation CM/Rec(2009)10 of the Committee of Ministers to member states on integrated national strategies for the protection of children from violence. Adopted by the Committee of Ministers on 18 November 2009. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d023d

REFERENCES:

1. Kovbasiuk Yu., Vashchenko K., Surmin Yu. (Eds.). (2012). *Derzhavne upravlinnia : pidruchnyk [Public administration: a textbook]*. K. ; Dnipropetrovsk : NADU [in Ukrainian].
2. Didyk N. (2011). Shchodo pytannia klasyfikatsii pryntsyviv administratyvnoho prava Ukrainy [Regarding the classification of the principles of administrative law of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 3, 92-101 [in Ukrainian].
3. Mashkov A. (2015). *Teoriia derzhavy i prava : pidruchnyk [Theory of State and Law: a textbook]*. Kyiv : Dakor [in Ukrainian].
4. Maksimentseva N. (2017). Spivvidnoshennia pryntsyviv administratyvnoho prava ta pryntsyviv derzhavnoho upravlinnia [Correlation between the principles of administrative law and the principles of public administration]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, economy and law*, 5, 115-118 [in Ukrainian].
5. Averianov V. (2011). *Vybrani naukovy pratsi [Selected scientific works]* K.: Instytut derzhavy i prava im. V. Koretskoho NAN Ukrainy [in Ukrainian].
6. Halunko V., Pravotorova O. (2020). *Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyy kurs: pidruchnyk [Administrative law of Ukraine. Full course: textbook]* Kyiv: Akademiia administratyvno-pravovykh nauk [in Ukrainian].
7. Kuzmenko O. (2014). *Administratyvne pravo zarubizhnykh krain: kurs lektsii [Administrative law of foreign countries: a course of lectures]* K.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
8. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of 28.06.1996 № 254k / 96-VR]. (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. – Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 30, pp. 141 [in Ukrainian].
9. Konventsiiia pro prava dytyny: OON; Konventsiiia, Mizhnarodnyi dokument vid 20.11.1989 [Convention on the Rights of the Child: UN; Convention, International document of 20.11.1989]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021 [in Ukrainian].
10. Child Protection Model Law – Best Practices: Protection of Children from Neglect, Abuse, Maltreatment and Exploitation. International Centre for Missing and Exploited Children (ICMEC). 2013. Retrieved from <https://www.icmec.org/child-protection-model-law> [in English].
11. Recommendation CM/Rec(2009)10 of the Committee of Ministers to member states on integrated national strategies for the protection of children from violence. Adopted by the Committee of Ministers on 18 November 2009. Retrieved from https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805d023d [in English].

Стаття надійшла до редакції: 16.04.2021